

МЕТОДИКА АВТОМАТИЗОВАНОГО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Розглянуто питання експлуатації системи підтримки прийняття фінансових рішень на мікроекономічному рівні. Система призначена для швидкого автоматизованого аналізу фінансового стану підприємства за даними річного балансу і звіту про фінансові результати. Джерелом інформації для роботи системи є електронні форми звітних документів.

Постановка проблеми. У роботі [1] розроблено підсистему аналізу фінансового стану підприємства, яка орієнтована на роботу як з внутрішніми (форми 1-1 фінансової звітності підприємства), так і з зовнішніми джерелами інформації, які можуть бути розміщеними в мережі Інтернет. Особливостями зовнішнього фінансового аналізу є: орієнтація аналізу на публічну, зовнішню звітність підприємства; множинність об'єктів-користувачів; різноманітність цілей та інтересів суб'єктів аналізу; максимальна відкритість результатів аналізу для користувачів. У сучасних умовах здійснення зовнішнього аналізу для багатьох видів суб'єктів господарської діяльності не становить проблеми: на сайті www.smida.gov.ua [2], державної установи "Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України" (надалі – Агентство), створеної в 1998 р. при Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку, можна проглянути річні баланси, звіти про фінансову діяльність та іншу інформацію про відкриті акціонерні товариства (ВАТ), банки та інші суб'єкти господарської діяльності згідно з Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [3]. Отже, існує реальна можливість ведення зовнішнього аналізу фінансового стану підприємств. У роботі [4] розкрито принципи організації відкритих систем бухгалтерського обліку. За умови реалізації відкритих систем бухгалтерського обліку в межах держави зовнішній аналіз не становитиме жодних проблем.

У сучасних умовах, особливо під час досліджень ринку, стану в галузі, виявлення тенденцій виникає, необхідність дослідження великої кількості підприємств. Саме в цих умовах незамінним помічником стане система підтримки прийняття рішень з її можливостями щодо швидкого аналізу фінансового стану підприємства.

На ринку з'явилися нові дійові особи, для яких діагностика фінансового стану підприємства може мати вирішальне значення у прийнятті відповідальних рішень. Йдеться про приватних інвесторів і кредиторів. Часто ці учасники не мають спеціальної економічної освіти і не можуть самостійно провести експрес-аналіз майбутнього об'єкта інвестицій. Саме для цих користувачів зазначена система може бути надійним інструментом для підтримки прийняття рішень.

Система може мати застосування у науковців, які, навіть володіючи методами економічного аналізу, не мають достатньо часу для дослідження великих груп підприємств з метою виявлення закономірностей чи економіч-

них тенденцій, а тому змушені автоматизувати процеси досліджень з метою економії часу. Вибравши конкретну методику аналізу, можна легко створити інформаційну базу для автоматизованої системи аналізу фінансового стану підприємства, на основі якої за допомогою певного інструментарію реалізувати розв'язок поставленої задачі.

Невирішені проблеми. На сьогодні невирішеною залишається проблема розроблення практичного і зручного інструментарію ведення фінансового аналізу для зовнішнього користувача із доступних публічних джерел інформації. В Україні ведення зовнішнього фінансового аналізу доступне вже сьогодні, при цьому джерелом відкритої інформації для визначених груп учасників господарської діяльності є система розкриття інформації [1] через мережу Інтернет. Тобто, для багатьох учасників господарської діяльності ведення зовнішнього фінансового аналізу уже не становить жодних проблем. Доступність для аналізу певних груп суб'єктів господарської діяльності в Україні створює сприятливі умови для покращення інвестиційного процесу в Україні, адже потенційні інвестори мають змогу самостійно оцінити інвестиційну привабливість об'єкта інвестицій, при цьому це може бути зроблено безпосередньо через мережу Інтернет без всяких посередників і дозволів. Організація багатомовного інтерфейсу системи, на нашу думку, зробить систему фінансового аналізу привабливою для іноземних дослідників.

Постановка завдання. Під час розроблення системи було поставлене завдання опрацювати зручний інструмент аналізу фінансового стану підприємства, який призначений для ведення зовнішнього фінансового аналізу стану досліджуваного підприємства з використанням доступних без обмежень публічних джерел інформації через мережу Інтернет, який за рахунок організації багатомовного інтерфейсу може використовуватись іноземними дослідниками під час дослідження суб'єктів господарської діяльності в Україні. Коло користувачів системи на першому етапі розроблення обмежується фахівцями, які володіють в достатньому обсязі інструментарієм MS Office, зокрема MS Excel, адже на цьому етапі система працює в інтерактивному режимі, тобто вимагає від користувача знань і умінь роботи з MS Excel, MS Word, навиків пошуку і транспортування інформації в Інтернет.

Система адаптивна і може бути легко переналагоджена на розрахунок інших груп показників згідно з потребою користувача. Принципи організації роботи системи доволі прості і зрозумілі і можуть бути використаними у розв'язку інших подібних задач аналізу.

За інформаційну базу для проведення аналізу взято річні баланси і звіти про фінансові результати підприємств, учасників господарської діяльності за встановленими формами, в якості інструментарію вибрана система Excel.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що проблема фінансового аналізу діяльності підприємств на цей час досліджена теоретично в багатьох публікаціях, вітчизняних і зарубіжних, які з'явилися як до прийняття стандартів бухгалтерського обліку і звітності, так і після прийняття стандартів. На сьогодні можемо стверджувати наявність певного досвіду з цього питання.

Найповніше огляд теоретичних питань фінансового аналізу підприємств на мікрорівні наведено в [5]. Вказана публікація найбільш повно висвітлює тенденції і напрями, які мають місце в світовій практиці. Публікація вийшла до прийняття стандартів бухгалтерського обліку і звітності в Україні, розкрила методики трьох основних світових шкіл фінансового аналізу: європейської, американської, бразильської. Порівняльний аналіз шкіл, здійснений в монографії, показав, що кожна школа фінансового аналізу орієнтована на визначальні потреби та особливості економіки держав, які запровадили вказану модель. Традиційна Європейська школа орієнтована на функціонування економіки на основі банківського кредитування. Американська школа орієнтована на інвестиційну модель економіки, де основним гравцем є приватний інвестор. Бразильська школа орієнтована на фіскально-податкову модель функціонування економіки, тому в ній чітко відображені звітні показники, які сприяють справлянню податків. В додатку Б (таблиці Б.1 та Б.2) до монографії [5, с. 458-470] наведено розбіжності в трактуваннях у назвах показників (табл. Б.1) та формули розрахунків ста трьох показників (таблиці Б.2-Б.7) за різними групами показників.

Основним змістом внутрішнього (традиційного) аналізу фінансового стану підприємства є: аналіз майна (капіталу) підприємства; аналіз фінансової стійкості та стабільності підприємства; оцінка ділової активності підприємства; аналіз кредитоспроможності підприємства; оцінка використання майна та вкладеного капіталу; аналіз власних фінансових ресурсів; аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства; аналіз самоокупності підприємства.

На сьогодні опрацьовано методики розрахунку показників фінансової діяльності підприємства, які ґрунтуються на діючій в Україні системі бухгалтерського обліку і звітності і опираються на встановлені форми бухгалтерської звітності: форма 1 – річний баланс підприємства, форма 2 – звіт про фінансові результати, форма 3 – звіт про рух грошових коштів та ін. Питанням розробки методик фінансового аналізу присвятили увагу провідні вчені України: Мних Є.В. [6], Подєрьогін А.М. [7], Петряєва З.Ф. [8], Т.М. Чебан, Т.А. Калінська, І.О. Дмитрієнко [9].

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих результатів. На першому етапі розроблення опрацьована система підтримки прийняття фінансових рішень (СППФР) на рівні суб'єкта господарської діяльності зовнішнім користувачем (вищою організацією, конкурентом, потенційним інвестором, науковцем, студентом та іншими користувачами) без звертання за дозволом на здійснення такого аналізу. При цьому джерелом інформації є відкриті доступні публічно відомості про результати господарської діяльності визначеного кола суб'єктів, емітентів акцій на ринок акціонерного капіталу. Таким офіційним джерелом інформації є державна установа "Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України" (надалі – Агентство), створена в 1998 р. при Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку (сайт www.smida.gov.ua [2]). Тут зосереджено інформацію про акціоновані підприємства і результати їх фінансової діяльності. При вході на головну сторінку вказаного сайту отримуємо доступ до головного меню сайту (рис. 1).

Рис. 1. Головне меню сайту

Пошук інформації про підприємство, що нас цікавить, можемо реалізувати двома способами: пошук з використанням пошукового сервісу або пошук з використанням закладки "Емітенти" з рубрик головного меню сайту.

Пошук з використанням пошукового сервісу ефективний, якщо вказати реєстраційний номер підприємства за кодом ЄДРПОУ (Єдиний Державний Реєстр Підприємств, Організацій та Установ). Коли вказується назва підприємства, то відповідь пошукової системи може бути неоднозначною. Наприклад, при введенні у вікно для пошуку назви "Іскра", пошукова система видасть п'ятнадцять підприємств з такою назвою, які відрізняються географічним розміщенням і галуззю виробництва (рис. 2):

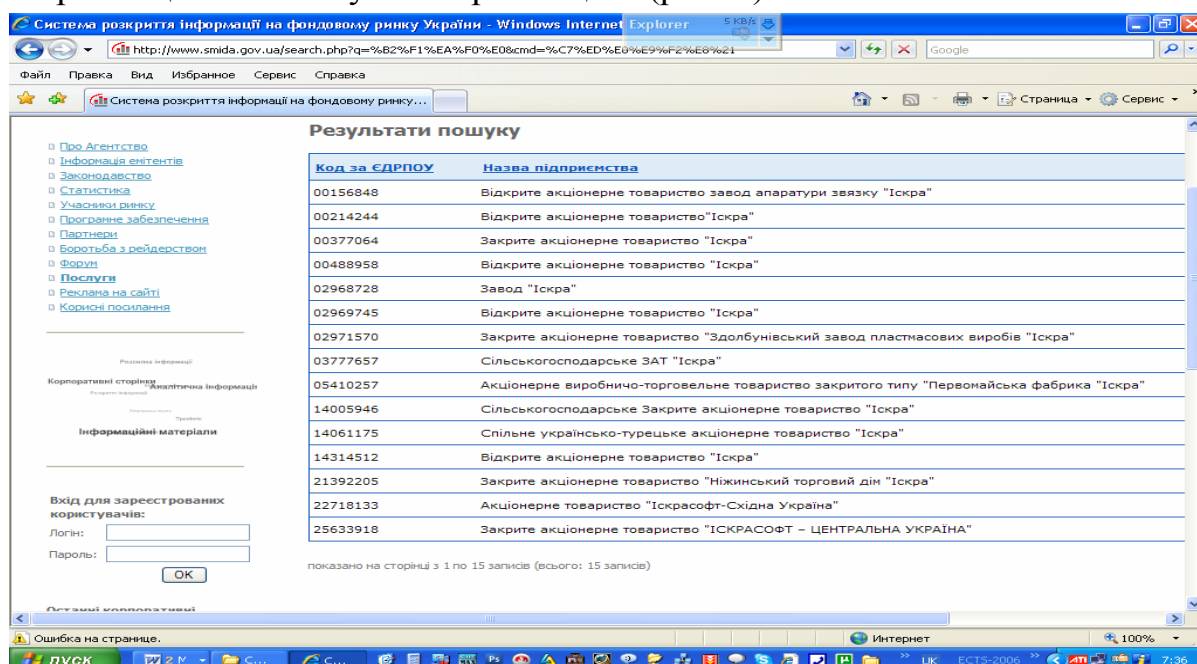

Рис. 2. Результат роботи пошукової системи за запитом "Іскра"

Введення у вікно запиту реєстраційного номера підприємства, наприклад 00214244, введе Вас безпосередньо до бази відомостей про дане конкретне підприємство, тобто дасть однозначну відповідь (див. рис. 3):

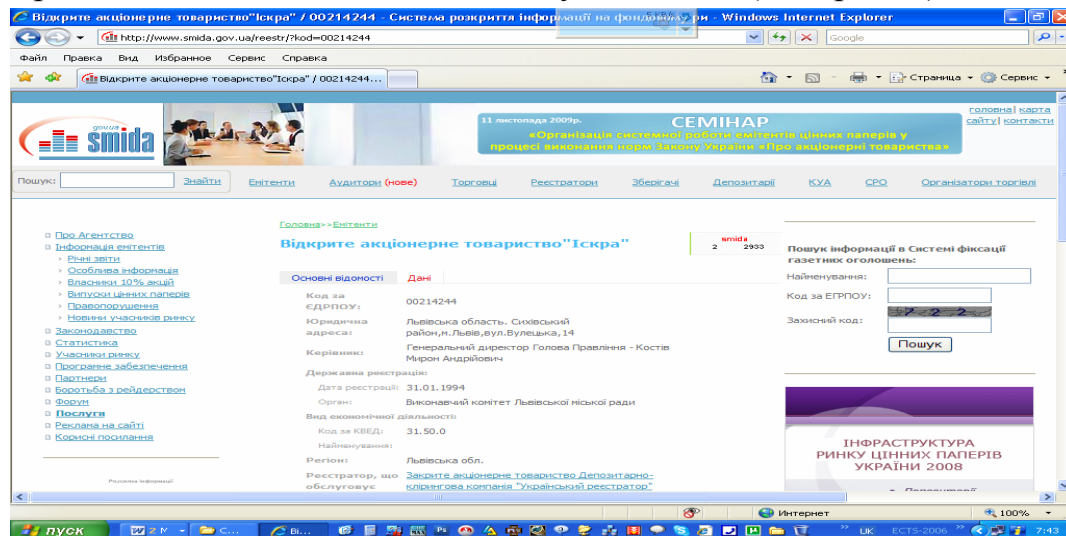

Рис. 3. Результат пошуку за кодом 00214244

Зверніть увагу на структуру інформації про підприємство, до якої отримуємо доступ через кнопку "Дані" з відкритої сторінки (на прикладі ВАТ "Іскра", Сихівський р-н, вул. Вулецька, 14, м. Львів) переходимо в розділ ДАНІ (рис. 4):

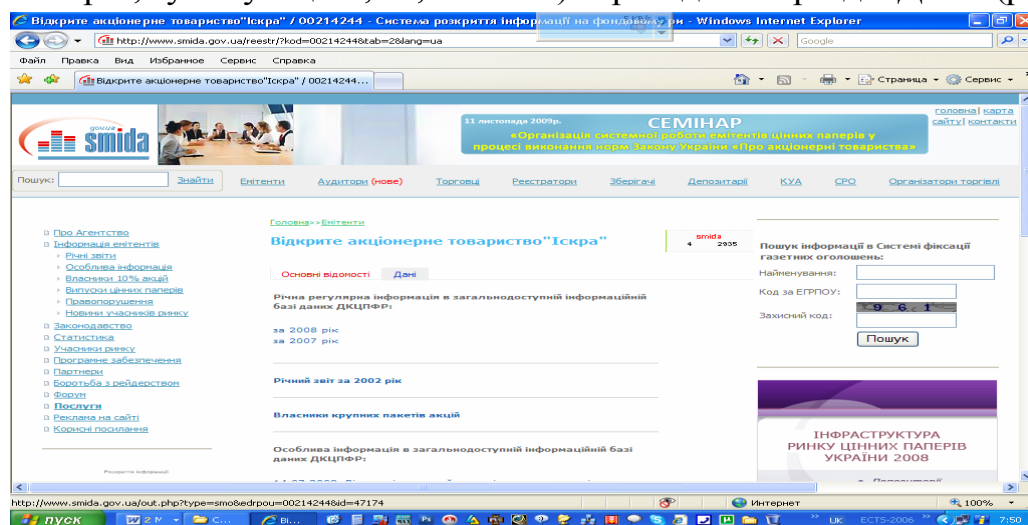

Рис. 4. Сторінка "Дані"

Як бачимо, із сторінки можна отримати інформацію про підприємство за 2007-2008 рр та річний звіт за 2002 р. Для подальшого дослідження тиснемо на кнопку "За 2008 рік", отримуємо рубрикатор даних (рис. 5).

У рубрикаторі міститься всього 22 рубрики:

- Титульний аркуш
- Зміст
- Ідентифікаційні реквізити, місцезнаходження емітента
- Інформація про державну реєстрацію емітента
- Банки, що обслуговують емітента
- Основні види діяльності
- Інформація про одержані ліцензії (дозволи) на окремі види діяльності
- Інформація про засновників та/або учасників емітента та кількість і вартість акцій (розміру часток, паїв

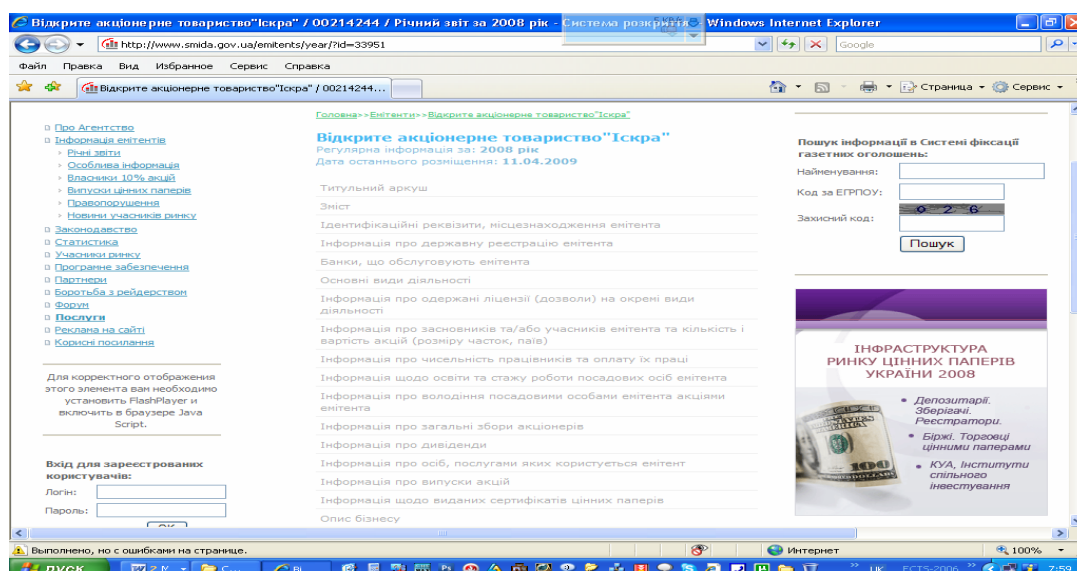

Рис. 5. Рубрикатор даних на сторінці

- Інформація про чисельність працівників та оплату їх праці
- Інформація щодо освіти та стажу роботи посадових осіб емітента
- Інформація про володіння посадовими особами емітента акціями емітента
- Інформація про загальні збори акціонерів
- Інформація про дивіденди
- Інформація про осіб, послугами яких користується емітент
- Інформація про випуски акцій
- Інформація щодо виданих сертифікатів цінних паперів
- Опис бізнесу
- Інформація про основні засоби емітента (за залишковою вартістю)
- Інформація щодо вартості чистих активів емітента
- Інформація про зобов'язання емітента
- Інформація про стан корпоративного управління
- Річна фінансова звітність

Кожна з кнопок рубрикатора дає доступ до відповідної сторінки даних.

В опрацьованій системі для дослідження використовуємо кнопку "Річна фінансова звітність", за допомогою якої переходимо на сторінку з даними, які розміщені одним суцільним файлом, в якому за порядком розміщені дані (рис. 6):

Рис. 6. Сторінка даних фінансової звітності підприємства

Тут за порядком, починаючи з річного балансу, розміщені: річний баланс (форма 1), звіт про фінансові результати (форма 2), звіт про рух грошових коштів (форма 3), звіт про власний капітал та інші.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Опрацьована методика роботи з значним інформаційним ресурсом, розміщеним у системі розкриття інформації про емітентів на ринку цінних паперів [2]. Розглянуто способи віддаленого доступу до потрібного інформаційного ресурсу через Інтернет.

Рівень автоматизації роботи системи можна значно підвищити, однак подальше вдосконалення системи доступу вимагає об'єднання зусиль розробників цього інформаційного ресурсу з зусиллями розробників системи фінансового аналізу. Вже в першому варіанті реалізації система володіє хорошими властивостями простого і зручного інструменту досліджень.

Література

1. **Досяк О.І.** Система автоматизованого аналізу фінансового стану підприємства / О.І. Досяк // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук. -техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.3. – С. 286-294.
2. **Державна установа** "Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.smida.gov.ua>
3. **Закон України** "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 № 996-XIV.
4. **Досяк О.І.** Принципи організації відкритих інформаційних систем бухгалтерського обліку і аудиту / О.І. Досяк // Вісник НУ "Львівська політехніка". – Сер.: Проблеми економіки та управління. – 2007. – № 579. – С. 425-429 с.
5. **Олексюк О.С.** Системи підтримки прийняття фінансових рішень на мікрорівні / О.С. Олексюк. – К. : Вид-во "Наук. думка". – 1998. – 508 с.
6. **Мних Є.В.** Економічний аналіз : підручник [для студ. ВУЗів] / Є.В. Мних. – К. : Центр навч. літ-ри, 2003. – 412 с.
7. **Поддєрьогін А.М.** Фінанси підприємств : навч. посібн. / А.М. Поддєрьогін. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 245 с.
8. **Петряєва З.Ф.** Фінансовий аналіз діяльності підприємства : навч. посібн. / Харківський держ. економічний ун-т. – Х. : Вид-во ХДЕУ, 2002. – 164 с.
9. **Чебан Т.М.** Теорія економічного аналізу : навч. посібн. [для студ. ВУЗів] / Т.М. Чебан, Т.А. Калінська, І.О. Дмитрієнко. – К. : Центр навч. літ-ри, 2003. – 214 с.

Досяк О.І. Методика автоматизованого аналізу фінансового стану підприємства на основі системи підтримки прийняття рішень

Рассмотрено вопросы эксплуатации системы поддержки принятия финансовых решений на микроэкономическом уровне. Система предназначена для быстрого автоматизированного анализа финансового состояния предприятия по данным годового баланса и отчета о финансовых результатах. Источником информации для работы системы являются электронные формы отчетных документов.

Dosiak O.I. Methodology of the automated analysis financial to the state of enterprise on basis of DSS (decision support system)

Given article is dedicated by the question of the elaboration of instruments the system of the support of the acceptance of decisions on micro-economic level. System is administered for the quick automated analysis of the financial condition of enterprise behind given annual balance and report on financial effects. Information source for the system work is the electronic forms of report documents.